

Nederland Kennisland

Nederland moet zijn huishoudboekje weer op orde krijgen nadat dit als gevolg van de crisis steeds grotere tekorten en schulden is gaan vertonen. Daarom heeft het kabinet negentien werkgroepen ingericht met als opdracht zich te buigen over de mogelijkheid om twintig procent op het betreffende beleidsterrein te korten. De hoop is dat uiteindelijk 35 miljard euro bespaard kan worden.

Ik mocht deelnemen aan een bijeenkomst van de werkgroep hoger onderwijs en de vergadering was ronduit beschamend. De deelnemers bestonden uit voornamelijk universiteitsbestuurders en een betreuwenswaardige student. Waarom had die student het zo zwaar? Welnu, de vertegenwoordigers van de universitaire wereld waren het er toch wel over eens dat er niet gekort kon worden op de middelen die zij ter beschikking kregen en dat er dan niks anders overbleef dan op de uitgaven aan de studenten te korten.

En ik maar denken dat economen er met hun nadruk op eigenbelang een veel te beperkt mensbeeld op nahouden. Ook de studenten voldoen aan die omschrijving, want ze hebben massaal actie gevoerd tegen de mogelijke omzetting van de basisbeurs naar een sociaal leenstelsel. Toegegeven, de basisbeurs bedraagt een schamele 260 euro per maand, maar daar staat tegenover dat een studie uiteindelijk voor de student een investering is in de toekomst.

Ook staan eventuele bezuinigingen op het hoger onderwijs mogelijk op gespannen voet met de Lissabon-doelstellingen. Immers, ministers uit de EU-lidstaten spraken aan het begin van deze eeuw af dat Europa in 2010, nu dus, de meest competitieve en dynamische kenniseconomie van de wereld zou moeten zijn. Helaas is die doelstelling nog niet bereikt.

Het is verleidelijk te roepen dat er niet gekort moet worden op het hoger onderwijs. En als er al bezuinigd moet worden, dan liever uit de portemonnee van de ander. Graag betoog ik dat er wel degelijk bespaard kan worden en wel door efficiënter te organiseren. Laat ik dit toelichten.

Amerika lijkt ons grote voorbeeld in ons verlangen om Nederland als kennisland op de kaart te zetten. Nu heb ik vijftien jaar in de Verenigde Staten gewoond, eerst als promovendus aan Stanford University en vervolgens als *assistant* en daarna *associate professor* aan de University of Notre Dame, en ik ben me werkelijk lam geschrokken toen ik bijna zes jaar geleden terugkeerde naar Nederland. Waar in Amerika vertrouwen regeert,

bejegenen Nederlandse universitaire bestuurders hun werknemers met wantrouwen. Waar Amerikanen een heilig geloof hebben in marktwerking, viert de bureaucratie hoogtij op de Nederlandse universiteiten. Waar mijn onderwijs- en onderzoeksprestaties in de Verenigde Staten door collega's zorgvuldig werden beoordeeld, dien ik in Nederland te voldoen aan een abstract lijstje prestatiecriteria, opgesteld door bureaucraten met weinig gevoel voor de dagelijkse wetenschappelijke praktijk.

Niet de wetenschappers, maar de managers maken de dienst uit aan Nederlandse universiteiten. In plaats van onderwijs en onderzoek te ondersteunen, zijn de administratieve afdelingen vooral druk doende met het samenstellen van Excel-spreadsheets ten behoeve van de volgende visitatie of accreditatie. Als gevolg daarvan ben ik bijkans meer tijd kwijt met het verantwoorden van mijn onderwijs dan het verzorgen ervan. Maar het gaat niet om mij persoonlijk, het gaat om het geld- en tijdverslindende monster dat door het visitatie- en accreditatiecircuit is gecreëerd.

Het verlamme wantrouwen waarop het Nederlandse systeem is gebaseerd, belemmert de wetenschappelijke productiviteit in plaats van deze te bevorderen. Daarnaast stimuleert het een strategisch gedrag dat de wetenschappelijke inhoud niet ten goede komt. Zich richtend op prestatiecriteria, zoals het aantal artikelen in tijdschriften met een hoge impactfactor, leggen strategische onderzoekers zich vooral toe op het herhalen van veilige wetenschappelijke trucjes.

Er valt veel efficiëntiewinst te behalen door uit te gaan van vertrouwen, zoals in de Verenigde Staten. Maar het kan in Nederland nog beter, want de fysieke afstanden tussen onze universiteiten zijn maar klein. Waarom dan niet één universiteit voor heel Nederland? Deze zou in één klap één van de beste, zo niet de beste van de wereld, zijn. Nu zitten universiteiten vooral van elkaar vliegen af te vangen, terwijl de curricula grotendeels hetzelfde zijn. De echte competitie komt toch vooral van het buitenland, dus laten we die al samenwerkend te lijf gaan.

Om met Wouter Bos te spreken: "Dit land kan zoveel beter." We kunnen besparen op het bureaucratische monster, bouwen op onze kracht en ons tegelijkertijd richten op de Lissabon-doelstellingen. Tel uit je efficiëntiewinst. Ten slotte, laten we er niet naar goed Nederlands gebruik eindeloos over gaan vergaderen, maar er meteen mee aan de slag gaan.